"Deprem değil bina öldürür"

M. Rifat HİSARCIKLIOĞLU
TOBB Başkanı

« Mali piyasalarda yaşanan olumsuz gelişmeler, yapısal reformların önemini bir defa daha açıkça göstermiştir. Amerikan Merkez Bankası'nın faiz artırma sinyali, tüm dünyadaki mali piyasaları olumsuz etkilemiştir. Ama Türkiye'ye etkisi daha fazla oldu. »

Aynı şiddetteki iki depremi, Japonya'daki şehirler hafif hasarla atlatırken, niye bizde büyük maddi hasarın yanında, insan kaybı da yaşıyoruz. Deprem uzmanlarının dediği gibi, deprem öldürmez bina öldürür. Dışarıdan gelecek sarsıntıları önleyemeyeceğimize göre, daha sağlam temelleri olan bir yapıya sahip olmalıyız. Yapısal reformları da bu vazifeyi görecekleriden istemekteyiz.

Mali piyasalarda yaşanan olumsuz gelişmeler, yapısal reformların önemini, bir defa daha açıkça göstermiştir. Amerikan Merkez Bankası'nın faiz artırma sinyali, tüm dünyadaki mali piyasaları olumsuz etkilemiştir. Ama Türkiye'ye etkisi daha fazla oldu. Son üç ayda YTL. yüzde 23 değer kaybıyla ilk sıraya oturdu. Bizden sonra en fazla değer kaybının yaşandığı Brezilya Reali'ndeki gerilemeyse yüzde 11'de kaldı. Hisse senetlerindeki gerilemede İstanbul Borsası, yüzde 34 ile en fazla düşen ilk üç borsa arasında yer aldı. Ama en çarpıcı bozulma faiz oranlarında yaşandı. İç borçlanma faizleri yüzde 13,5'den, yüzde 19'a çıktı ki, bu da dünyadaki en hızlı faiz artışı oldu.

Yaşanan gelişmelerin makro ekonomideki yansımaları da çarpıcıydı. 2005 sonunda 360 milyar dolara ulaşan milli gelirin, döviz kurlarındaki olumsuz gelişmeler neticesinde, 320 milyar dolara gerilediği tahmin ediliyor. İstanbul Borsası'ndaki şirketlerin değeri 200 milyar dolardan 130 milyar dolara geriledi.

Artan faiz yükünün, özel sektöre ve bireylere getirdiği yükü ise, eldeki verilerin yetersizliğinden ancak tahmin edebiliriz. Buna göre, YTL. kredi hacmi 135 milyar YTL. olarak alınır ve kredi faizlerinin 10 puan arttığı varsayılırsa, 13,5 milyar YTL. (8,5 milyar dolar) bir faiz yükü ilave olduğu söylenebilir. Hesaplamayı karmaşık hale getirmemek için, efektif faiz yükü kavramını burada dikkate almıyoruz. Öte yandan bir de yabancı para krediler var. Bunların YTL. karşılığı yaklaşık 62 milyar YTL. Bu kredilerin karşılığı döviz geliri olması gerektiğini varsayarak, en azından burada kur artışı yükü doğmadığını iyimser bir tahminle varsayıyoruz.

Kamu maliyesi açısından durum farklı değil. Kamunun döviz bazında iç ve dış borç yükünü 90 milyar dolar olarak aldığımızda, artan kur farkı yıllık bazda 16 milyar dolar ilave yük getiriyor. YTL cinsi iç borç yüküyse 210 milyar YTL. civarında. Bu durumda faizlerdeki beş puanlık artışın maliyeti 10 milyar YTL. (6,6 milyar dolar). Buradaki rakamların büyük kısmının henüz realize olmadığını ve kağıt üzerindeki zararlar olduğunu, piyasalardaki düzelmeye paralel olarak, bunların da düzeleceğini söyleyebiliriz.

O halde yapılması gereken, son bir ayda yaşanan çalkantıları ciddiye almaktır. Merkez Bankası üzerine düşen görevi yapıyor. Ancak faiz artırımı etkilerinin hemen görülmesini beklemek hata olur. Genelde bu tip faiz artırım kararlarının etkilerinin en erken iki ay içinde ortaya çıkması bekleniyor.

Bu yüzden şimdiden "faiz artırımı bir işe yaramadı" türünden yorumlar yapmak hatalıdır. Merkez Bankası, orta vadeli enflasyon hedefini tutturabilmek için bu kararı aldığını, 2006 hedefinin tutturulamamasının büyük ihtimal olduğunu, ancak yeni dışsal şoklar gerçekleşmez ve program rayında giderse bu faiz artırımı ile 2007 hedefinin ulaşılır bir hedef olduğunu düşündüğünü belirtti.

Şimdi sıra hükümette. Bozulan ileriye dönük beklentileri yeniden düzeltecek tedbirleri sadece hükümet alabilir. Hükümetin de bir tedbirler paketi açıklaması gerekiyor. Kamu bütçesi, genel anlamıyla iyi gitmekle birlikte, giderler tarafında mali disiplinin korunamadığı görülmektedir. İlk beş ay içinde, Kamu'nun mal ve hizmet gelirleri yüzde 29, sağlık giderleri yüzde 108, sosyal güvenlik açığıysa yüzde 19 büyümüştür. Özelleştirme gelirleri ve kamu bankalarının yıllık kar payları, bütçe gelirlerinde sadece bir defalık artış sağlamaktadır. Cari giderlerse süreklidir.

Bu yüzden tedbirler paketi, cari harcamaları kısan ve mali disiplini güçlendiren önlemlerin yanı sıra şirketler kesiminin rekabet gücünü artıracak, ihracatı ve sanayiyi ithalata bağımlı olmaktan kurtaracak, mikro tedbirleri içermelidir.

Esasen tüm bu tedbirleri, gelecek beklentilerinin daha iyi olduğu, yurtdışındaki muazzam likiditenin, cari açığın finansmanın büyük rahatlık sağladığı, geçtiğimiz 2-3 yıl içinde almalıydık. Ama bu imkanı iyi kullanamadık. Şimdi daha zor bir yurtdışı ortam içinde daha fazla maliyetler ödeyerek gerçekleştirmek zorundayız. Bunları ne kadar hızlı gerçekleştirirsek, ödeyeceğimiz bedel de o kadar az olacaktır.